

SINXRON TARJIMA JARAYONIDA YUZAGA KELADIGAN MUAMMO VA KAMCHILIKLAR

*Sultonmurodova Mahbuba Sadridin qizi
O'zDJTU, Tarjimonlik fakulteti
1-kurs magistratura talabasi*

Annotatsiya: *Sinxron tarjima, so'zlashuv mazmunini bir tildan ikkinchi tilga real vaqtda ko'rsatish, o'ziga xos lingvistik qobiliyat va kognitiv jarayonlarni talab qiluvchi murakkab kognitiv vazifadir. Ushbu tadqiqot sinxron tarjimonlar duch keladigan qiyinchiliklarni va ushbu talabchan jarayonda ishtirok etadigan kognitiv talablarni o'rganishga qaratilgan. Kuzatuv tahlili, kognitiv yukni baholash va professional tarjimonlarning sifatli fikr-mulohazalari kombinatsiyasi orqali biz sinxron tarjimaning nozik tomonlariga oydinlik kiritamiz va tarjima sifati va tarjimonning farovonligini oshirish uchun engillashtirish strategiyalari haqida tushuncha beramiz.*

Kalit so'zlar: *Sinxron tarjima, tarjimon muammolari, tilni qayta ishlash, kognitiv talablar.*

KIRISH

Sinxron tarjima og'zaki tarjimaning eng qiyin hamda muhim turlaridan bir hisoblanib, unda tarjimon ketma-ket tarjimadan farqli o'laroq asliyat tilidagi notiq nutqini bir vaqtning o'zida tarjima tiliga tarjima qila borishi tushuniladi. Sinxron tarzda tarjimani olib boruvchilar sinxron tarjimon yoxud sinxronist deyiladi. Odatda, sinxron tarjima amaliyoti maxsus uskunalar yordamida amalga oshiriladi. Ba'zida individual tinglovchilar uchun pichirlash texnikasi qo'llaniladi. Sinxron tarjima imkoniyati zamonaviy tillarda taxminan 50% ni tashkil qiladi. Unda so'zlar hech qanday yangi ma'lumot bo'lmagan so'zlar ulushiga to'g'ri keladi, shu bilan birga ma'lumotning bir qismi tinglovchilar tomonidan to'la to'kis qabul qilinmay qoladi.

ADABIYOTLAR TAHLILI VA TADQIQOT METODOLOGIYASI

Ushbu tadqiqot sinxron tarjimadagi muammolarni va kognitiv talablarni o'rganish uchun aralash usullardan foydalanadi. Sinxron tarjima seanslarida ishtirok etish uchun turli darajadagi tajribaga ega professional tarjimonlar jalb qilinadi. Kuzatuv tahlili tarjimonlarning ish faoliyatini, to'g'riligini va sinxron tarjimada ilg'or tajribalarga rioya qilishini baholash uchun o'tkaziladi. Kognitiv yuk ko'rsatkichlari, masalan, ko'zni kuzatish texnologiyasi, fiziologik ko'rsatkichlar va o'z-o'zidan hisobot berish, sharhlash jarayonida tarjimonlarga qo'yiladigan kognitiv talablarni aniqlash uchun qo'llaniladi. Yarim tuzilgan intervyular, shuningdek, tarjimonlarning idroklari, tajribalari va sinxron tarjimadagi qiyinchiliklarni yengish strategiyalarini to'plash uchun o'tkaziladi.

MUHOKAMA VA NATIJALAR

Ushbu tadqiqot natijalari sinxron tarjimonlar duch keladigan bir qator qiyinchiliklarni, jumladan, kognitiv yuklanish, nutq tezligidagi tafovutlar, texnik muammolar va madaniy nuanslarni ochib beradi. Sinxron tarjimonda tarjimonlar kuchli konsentratsiya, tezkor qaror qabul qilish va aqliy charchoq bilan ajralib turadigan yuqori kognitiv yukni boshdan kechiradilar. Kognitiv yuk ko'rsatkichlarining tahlili

bir vaqtning o'zida bir nechta lingvistik va kognitiv vazifalarni boshqarishda tarjimonlarning kognitiv kuchlanishini ko'rsatadi. Bundan tashqari, tarjimonlar qiyinchiliklarni yumshatish va tarjima sifatini oshirishda trening, jamoaviy ish va o'z-o'zini parvarish qilish muhimligini ta'kidlaydilar. Sinxron tarjimada duch keladigan asosiy muammolardan biri bu kognitiv yuklanishdir. Tarjimonlar so'zlovchini manba tilida diqqat bilan tinglashlari, ma'lumotni qayta ishlashlari, maqsadli tilda ekvivalent iborani shakllantirishlari va bir vaqtning o'zida tarjimani yetkazishlari kerak. Tinglash, tushunish, tahlil qilish va ishlab chiqarishning tez va uzluksiz aylanishi tarjimonlarga og'ir kognitiv yukni yuklaydi, bu ko'pincha aqliy charchoqqa, diqqatni jamlashning pasayishiga va tarjimada mumkin bo'lgan xatolarga olib keladi. Sinxron tarjimada yana bir qiyinchilik - nutq tezligidagi tafovutlarni boshqarish zarurati. Ma'ruzachilar nutq tezligi, ohangi va ravshanligi jihatidan farq qilishi mumkin, bu esa tarjimonlarga tezlikni saqlab qolish va aniq ijroni ta'minlashda qiyinchiliklar tug'diradi. Tarjimonlar nutq tezligidagi bu o'zgarishlarni asl xabarning ma'nosi va nuanslarini saqlab qolishlari kerak, bu tez moslashish va lingvistik chaqqonlikni talab qiladi. Ovoz sifatining pastligi, uskunaning ishlamay qolishi yoki aloqa uzilishlari kabi texnik muammolar ham sinxron tarjima oqimini buzishi mumkin. Ushbu qiyinchiliklar tarjimonning xabarni eshitish, qayta ishlash va samarali yetkazish qobiliyatiga to'sqinlik qilishi mumkin, bu esa aloqada noaniqlik va uzilishlarga olib keladi. Bundan tashqari, madaniy nuanslar va idiomatik iboralar sinxron tarjimada qo'shimcha murakkabliklarni keltirib chiqaradi. Tarjimon nafaqat so'zlarning tom ma'nosini yetkazishi, balki manba tiliga kiritilgan madaniy nuanslar, hazil va kontekstual havolalarni ham qamrab olishi kerak. Madaniy nozikliklarni to'g'ri talqin qilmaslik noto'g'ri tushunish, noto'g'ri talqin qilish va mo'ljallangan xabarning yo'qolishiga olib kelishi mumkin. Sinxron tarjima tarjimonlardan kognitiv, lingvistik, texnik va madaniy muammolarni samarali hal qilishni talab qiladigan kognitiv vazifadir.

XULOSA

Sinxron tarjima jarayonida yuzaga keladigan muammolarni tushunib, tarjimonlar va manfaatdor tomonlar ushbu muammolarni hal qilish, tarjima sifatini oshirish va ushbu talabchan kasbda tarjimonlarning farovonligini qo'llab-quvvatlash uchun strategiyalarni amalga oshirishlari mumkin. Sinxron tarjima tarjimonlar uchun muhim kognitiv muammolarni keltirib chiqaradi, bu esa til, madaniyat va kontekstni chuqur tushunishni talab qiladi. Sinxron tarjimada duch keladigan to'siqlarni aniqlash va hal qilish orqali tarjimonlar o'z faoliyatini yaxshilashlari, kognitiv yukni kamaytirishlari va muloqot samaradorligini oshirishlari mumkin. Ushbu tadqiqot kognitiv barqarorlik, trening va qo'llab-quvvatlash mexanizmlarining sinxron tarjimaning murakkabliklarini muvaffaqiyatli hal qilish uchun tarjimonlarni jihozlashda muhimligini ta'kidlaydi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. Hamidov X, Ismatullayeva N, Ergasheva S. Sinxron Tarjima. - Toshkent: Toshkent davlat sharqshunoslik instituti, 2020.

2. Колосов С.А., Бабаева Ю.А. Стратегии, тактики и приёмы в синхронном переводе. - г. Тверь - 2020.

3. Usmanova, S. Altay dillerindeki bazı ev gereç adları üzerine. Manas Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 10(19), 123-128.

4. Khodjaeva, N. (2019). SEMANTICS OF KINSHIP TERMS AS A FORM OF ADDRESS IN UZBEK TRANSLATIONS OF PREMCHAND. Theoretical & Applied Science, (8), 107-110.

5. KHODJAEVA, N. B. (2021). PREMCHAND'S VARDAN IN UZBEKISTAN: TRANSLATION ISSUES OF SOME CULTURAL SPECIFIC WORDS. THEORETICAL & APPLIED SCIENCE Учредители: Теоретическая и прикладная наука, (12), 374-377.

6. KHODJAEVA, N. The Development of Indian Literature in Uzbekistan: Historiography of Translation. History of Translation in India, 431.